

ارائه تبیین رابطه بین مؤلفه های اقتصادی، قوانین و شفافیت با سودآوری بانکها عظیم زارع^۱، میر فیض فلاح شمس^۲، غلامرضا زمردیان^۳

چکیده

هدف مقاله حاضر، ارائه تبیین رابطه بین مؤلفه های اقتصادی، قوانین و شفافیت با سودآوری بانکها بود. این مقاله از نظر هدف کاربردی، از نظر نوع داده آمیخته اکتشافی و از لحاظ ماهیت توصیفی-پیمایشی بود. جامعه مورد مطالعه در بخش کیفی مبانی نظری و پیشینه های مرتبط داخلی و خارجی و خبرگان دانشگاهی و صاحب نظران امور بانکی و در بخش کمی اساتید دانشگاه و مدیران بانکی ایران بود. نمونه در بخش کیفی و تحلیل محتوا، با استفاده از اصل اشباع و نمونه گیری هدفمند و در بخش کمی با استفاده از محاسبه حجم نمونه در معادلات ساختاری و روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای، تعداد ۲۱۰ نفر انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها در بخش کیفی، از اسناد کتابخانه ای و مصاحبه های نیمه ساختاری و در بخش کمی، از پرسشنامه محقق ساخته ۹۸ گویه ای استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده ها در بخش کیفی از تحلیل مضمون و در بخش کمی از آمار توصیفی و استنباطی (همبستگی پیرسون، تی تک نمونه ای و مدلسازی معادلات ساختاری) استفاده شد. نتایج نشان داد مؤلفه های اقتصادی تأثیر معناداری بر سودآوری بانکها دارند.

واژگان کلیدی: سودآوری، مؤلفه های اقتصادی، شفافیت

(۱) مقدمه

سودآوری بانکها به عنوان یکی از شاخص های کلیدی عملکرد مالی، در عصر حاضر به ویژه در شرایط اقتصادی متغیر و چالش های ناشی از بحران های مالی، از اهمیت ویژه ای برخوردار است (اوزیلی و انداه^۴، ۲۰۲۴). در دنیای امروز، بانکها نه تنها به عنوان نهادهای مالی، بلکه به عنوان بازیگران اصلی در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها شناخته می شوند (اوبدا^۵ و همکاران، ۲۰۲۳). سودآوری بانکها به توانایی این نهادها در ایجاد درآمد بیشتر از هزینه ها و مصارف مالی اشاره دارد. این مفهوم به طور کلی از طریق نسبت های مالی مختلف مانند نسبت سود به دارایی^۶ و نسبت سود به حقوق صاحبان سهام^۷ اندازه گیری می شود. سودآوری بالاتر

^۱ گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول). azimza63@yahoo.com

^۲ گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. fallahshams@gmail.com

^۳ گروه مدیریت مالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. gh.zomorodian@gmail.com

4 - Ozili & Ndah

5 - Úbeda

6 - ROA

7 - ROE

نشان‌دهنده عملکرد مثبت بانک در مدیریت منابع مالی و جذب سپرده‌ها و وام‌دهی به مشتریان است. همچنین، سودآوری به بانک‌ها این امکان را می‌دهد که به توسعه و گسترش فعالیت‌های خود پرداخته و در برابر نوسانات اقتصادی و ریسک‌های مالی مقاوم‌تر شوند (هریس^۱ و همکاران، ۲۰۲۰).

در راستای مطالب فوق‌الذکر بانک‌های ایرانی با چالش‌های متعددی در زمینه سودآوری مواجه هستند که شامل نوسانات اقتصادی، نرخ‌های بالای تورم، و قوانین سخت‌گیرانه نظارتی می‌شود. این عوامل نه تنها بر توانایی بانک‌ها در جذب سپرده‌ها تأثیر می‌گذارد، بلکه هزینه‌های عملیاتی و ریسک‌های اعتباری را نیز افزایش می‌دهد. همچنین، فقدان شفافیت در اطلاعات مالی و عملیاتی می‌تواند به کاهش اعتماد مشتریان و سرمایه‌گذاران منجر شود، که خود عامل مهمی در کاهش سودآوری بانک‌ها به شمار می‌آید (رحمانی و همکاران، ۱۴۰۲). علاوه بر این، رقابت شدید بین بانک‌ها و مؤسسات مالی غیر بانکی و همچنین تغییرات سریع در فناوری‌های مالی (فین‌تک) به چالش‌های جدیدی برای بانک‌ها تبدیل شده است. این تغییرات نیاز به نوآوری و بهبود در خدمات و محصولات بانکی را افزایش داده و در عین حال، تأثیر منفی بر سودآوری بانک‌ها در کوتاه‌مدت دارد (لی و انگوآ، ۲۰۲۰). به همین دلیل، پرداختن به این مسائل و چالش‌ها در راستای بهبود سودآوری بانک‌ها ضروری است.

به دلیل چالش‌های بی‌پایان و پیچیده‌ای که بانک‌ها در ایران با آن مواجه هستند، پرداختن به موضوع پژوهش از اهمیت بسزایی برخوردار است. با توجه به نوسانات اقتصادی و تغییرات سریع در قوانین بانکی، درک چگونگی تأثیر این عوامل بر سودآوری بانک‌ها می‌تواند به شناسایی راهکارهای مؤثر برای بهبود عملکرد مالی این نهادها کمک کند. همچنین، شفافیت در اطلاعات مالی به عنوان یکی از عوامل کلیدی در ایجاد اعتماد و جذب مشتریان، نیاز به توجه بیشتری دارد (جلالی‌نظری و همکاران، ۱۴۰۲). علاوه بر این، چالش‌های موجود در زمینه سودآوری بانک‌ها نه تنها بر عملکرد مالی این نهادها تأثیر می‌گذارد، بلکه می‌تواند به تبعات اجتماعی و فرهنگی نیز منجر شود. به عنوان مثال، کاهش سودآوری بانک‌ها می‌تواند به کاهش توانایی آن‌ها در تأمین مالی پروژه‌های توسعه‌ای و سرمایه‌گذاری‌های کلان منجر شود که در نهایت به افت رشد اقتصادی و افزایش بیکاری خواهد انجامید (رجائی باغ‌سیائی و صفائی ایلخچی، ۱۴۰۰). این موضوع به ویژه در شرایطی که اقتصاد کشور در حال گذر از بحران‌های مالی است، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

در نهایت، دغدغه پژوهشگر به این موضوع معطوف است که با بررسی دقیق عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها، بتواند به شناسایی راهکارهایی برای حل مشکلات موجود در این زمینه بپردازد. این مسائل نه تنها بر جنبه‌های اقتصادی تأثیر می‌گذارند، بلکه می‌توانند به تغییرات روانشناختی در نگرش مشتریان نسبت به بانک‌ها و خدمات مالی منجر شوند. به همین دلیل، شناخت و تحلیل این چالش‌ها می‌تواند به بهبود وضعیت کلی نظام بانکی و افزایش رضایت مشتریان و سرمایه‌گذاران کمک کند.

---

1 - Haris

2 - Le & Ngo

مؤلفه‌های اقتصادی، قوانین و شفافیت به عنوان عوامل کلیدی در بهبود و افزایش سودآوری بانک‌ها شناخته می‌شوند. به عنوان مثال، افزایش نرخ رشد اقتصادی می‌تواند منجر به افزایش تقاضا برای وام‌ها و خدمات بانکی شود که در نهایت به افزایش درآمدهای بانک‌ها منجر می‌گردد (نیکولتی و ژو^۱، ۲۰۲۳). همچنین، وجود قوانین مناسب که از رقابت سالم و نوآوری در صنعت بانکداری حمایت کند، می‌تواند به جذب بیشتر سپرده‌ها و کاهش هزینه‌های عملیاتی کمک کند. شفافیت نیز به عنوان یک عامل مهم در ایجاد اعتماد در بین مشتریان و سرمایه‌گذاران، می‌تواند به بهبود تصویر عمومی بانک‌ها و افزایش سودآوری آن‌ها منجر شود (گراپ^۲ و همکاران، ۲۰۲۴).

ضرورت پاسخ به مسائل و چالش‌های فوری در حوزه پژوهش از جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی از اهمیت بالایی برخوردار است. با توجه به اینکه اعتماد عمومی بر اساس شفافیت و عملکرد مثبت بانک‌ها شکل می‌گیرد، بررسی این مؤلفه‌ها می‌تواند به تقویت فرهنگ مالی و سرمایه‌گذاری در جامعه کمک کند. از جنبه اجتماعی، بانک‌ها نقش کلیدی در تأمین مالی پروژه‌های توسعه‌ای و ایجاد اشتغال دارند. در شرایطی که اقتصاد کشور با چالش‌های جدی مواجه است، سودآوری بانک‌ها می‌تواند به تأمین منابع مالی لازم برای سرمایه‌گذاری‌های کلان و پروژه‌های اجتماعی منجر شود. بنابراین، شناسایی عوامل مؤثر بر سودآوری و بهبود شرایط بانک‌ها می‌تواند به کاهش بیکاری و افزایش رفاه اجتماعی کمک کند. در نتیجه، توجه به این مسائل می‌تواند تأثیرات مثبتی بر ساختار اجتماعی و اقتصادی کشور داشته باشد (کاوایانی و تلیکانی، ۱۴۰۱). از جنبه اقتصادی و سیاسی، سودآوری بانک‌ها به عنوان یکی از ارکان اصلی نظام مالی کشور به شمار می‌آید. در شرایطی که کشور با تحریم‌ها و نوسانات اقتصادی مواجه است، بهبود سودآوری بانک‌ها می‌تواند به تقویت ثبات اقتصادی و کاهش وابستگی به منابع خارجی کمک کند. همچنین، تحلیل دقیق مؤلفه‌های اقتصادی و قوانین می‌تواند به سیاست‌گذاران این امکان را بدهد که تصمیمات بهتری در زمینه تنظیم مقررات و نظارت بر بانک‌ها اتخاذ کنند (زارع، ۱۴۰۳). در نهایت، پرداختن به این مسائل می‌تواند به تقویت جایگاه بانک‌ها در اقتصاد کشور و افزایش کارایی نظام مالی منجر شود.

در نهایت می‌توان گفت، نتایج این پژوهش می‌تواند به طیف وسیعی از بهره‌وران و ذی‌نفعان کمک کند. مدیران بانک‌ها و مؤسسات مالی می‌توانند از یافته‌های این تحقیق برای بهبود فرآیندهای تصمیم‌گیری و استراتژی‌های مالی خود استفاده کنند. همچنین، سیاست‌گذاران و نهادهای نظارتی می‌توانند با بهره‌گیری از نتایج این پژوهش، قوانین و مقررات بانکی را به گونه‌ای بهبود دهند که به افزایش شفافیت و سودآوری بانک‌ها منجر شود. علاوه بر این، پژوهشگران و دانشجویان در حوزه‌های مرتبط با بانکداری و مالی می‌توانند با استفاده از این تحقیق به توسعه مطالعات خود پرداخته و به پیشرفت علم و دانش در این حوزه کمک کنند. در نهایت، مشتریان و سرمایه‌گذاران نیز با افزایش شفافیت و بهبود عملکرد بانک‌ها، بهبود شرایط مالی و اقتصادی را تجربه

---

1 - Nicoletti & Zhu

2 - Gropp

خواهند کرد. بنابراین با توجه به شرایط متغیر اقتصادی و افزایش رقابت در صنعت بانکی، اهمیت پرداختن به این موضوعات و یافتن راهکارهای مؤثر برای بهبود سودآوری بانک‌ها بیش از پیش احساس می‌شود. لذا هدف پژوهش حاضر تبیین رابطه بین مؤلفه‌های اقتصادی، قوانین و شفافیت با سودآوری بانک‌ها است.

۲) مبانی نظری و پیشینه پژوهش

سودآوری یک جنبه حیاتی برای هر واحد تجاری از جمله بانک‌ها است. برای مؤسسات مالی، سودآوری نه تنها برای پایداری آنها ضروری است، بلکه شاخصی برای سلامت و کارایی کلی آنهاست. عوامل متعددی بر سودآوری بانک تأثیر می‌گذارند، از شیوه‌های مدیریت داخلی گرفته تا شرایط اقتصادی خارجی. (دریس^۱، ۲۰۲۱)

از منظر نظری، گفته می‌شود بانک‌های سودآور نسبت به ریسک بیشتر تمایل دارند، زیرا در صورت تحقق ریسک منفی، ارزش بیشتری را از دست می‌دهند. علاوه بر این، بانک‌های سودآورتر می‌توانند سرمایه اصلی خود را افزایش داده و دوام خود را تضمین کنند. با این حال، این دیدگاه غالب با مبادله ریسک و بازده در تضاد است که بر اساس آن سود بیشتر تنها در صورتی رخ می‌دهد که سرمایه‌گذاران مایل به پذیرش احتمال زیان باشند. از منظر تجربی، ادبیات شواهد مختلفی در مورد تأثیر سودآوری بر مشکلات بانکی ارائه کرده است. به عنوان مثال، در حالی که مطالعات ایالات متحده مستعد حمایت از یک رابطه منفی بین سودآوری بانک و شکست بانک هستند. تحقیقات به طور توافقی از این دیدگاه حمایت نمی‌کند که سودآوری بیشتر باعث کاهش وقوع مشکل بانکی می‌شود. برخی از محققین شواهدی از تأثیر منفی پیدا کردند هانتینگتون^۲ (۲۰۱۴) مشاهده کردند که نرخ بازده حقوق صاحبان سهام^۳ برای توضیح مشکلات بانکی معنی دار نیست در حالی که تأثیر نرخ بازده دارایی‌ها^۴ قابل توجه و مثبت است، که نشان می‌دهد سودآوری حتی باعث تشدید ناراحتی بانک می‌شود. فرضیه ای وجود دارد که سودآوری بانک از کارایی بازار حاصل می‌شود. یعنی بانک‌ها با کارایی بالاتر، توانایی بیشتری برای افزایش سهم بازاری و در نتیجه اندازه شان دارند. که این کارایی منجر به تمرکز بیشتر و رقابت کمتر و در نتیجه سودآوری بیشتر خواهد شد. به این ترتیب در جایی که رقابت بیشتر است، مدیران سیستم بانکی انگیزه‌ی بیشتری برای بهبود کارایی دارند بنابراین کاهش هزینه ناشی از بهبود کارایی، سودآوری بیشتر سیستم بانکی را در پی خواهد داشت (فطرس و همکاران، ۱۳۹۷). فرضیه دیگری به نام فرضیه زندگی آسوده وجود دارد که عنوان می‌کند، هر چه قدرت بازار بانک بیشتر باشد، کارایی عملکرد کمتر خواهد بود. زیرا مدیران با خیال آسوده، سود انحصاری را تصاحب کرده و تلاش قابل ملاحظه‌ای انجام نمی‌دهند. (انگجی، ۱۴۰۱). تئوری نسبت هزینه به درآمد بر رابطه بین هزینه‌های عملیاتی بانک و درآمد آن تمرکز دارد. این نشان می‌دهد که سودآوری یک بانک به طور مثبت تحت تأثیر حفظ نسبت هزینه به درآمد پایین است. نسبت هزینه به درآمد پایین تر نشان می‌دهد که یک بانک به طور مؤثر هزینه‌های خود را در رابطه با درآمد خود مدیریت می‌کند و

---

1 Deris

2 Hantingtone

3 ROE

4 ROA

منجر به سود بیشتر می شود. اقدامات موثر کنترل هزینه و بهینه سازی کارایی عملیاتی اجزای کلیدی این نظریه است. (الکداگ و همکاران^۱، ۲۰۲۰)

تئوری ریسک اعتباری بر تأثیر شیوه های مدیریت ریسک اعتباری بانک بر سودآوری تأکید دارد. بانکها از فعالیت های وام دهی خود درآمد بهره به دست می آورند، اما این منبع درآمد در معرض ریسک اعتباری است، زیرا وام گیرندگان ممکن است وام های خود را نکول کنند. ارزیابی و مدیریت موثر ریسک اعتباری می تواند احتمال نکول وام و دارایی های غیرقابل اجرا را کاهش دهد و در نتیجه سودآوری بانک را افزایش دهد. (نایلی و لاریچی^۲، ۲۰۲۲)

بنابراین سودآوری بانک مفهومی چند وجهی است که تحت تأثیر عوامل متعدد داخلی و خارجی قرار دارد. بانک های موفق اهمیت رویکرد کل نگر، شامل مدیریت ریسک مؤثر، کنترل محتاطانه هزینه، تخصیص کارآمد سرمایه و یکپارچه سازی فناوری برای بهینه سازی سودآوری خود را تشخیص می دهند. با تطبیق مستمر با شرایط متغیر اقتصادی و بازار، بانک ها می توانند شکوفا شوند، خدمات بهتری به مشتریان ارائه کنند و برای ذینفعان خود ارزش ایجاد کنند. (الکداگ و همکاران^۳، ۲۰۲۰)

فساد مالی که به عنوان کلاهبرداری مالی یا جرایم یقه سفید نیز شناخته می شود، یک موضوع جدی جهانی است که پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی قابل توجهی دارد. این شامل فعالیت های غیرقانونی یا غیراخلاقی است که منابع مالی را برای منافع شخصی فریب می دهند، دستکاری می کنند یا اختلاس می کنند که منجر به عواقب شدید برای افراد، سازمان ها و اقتصاد می شود. در سطح اقتصاد خرد، فساد به طور کلی با کیفیت نهادی و حکمرانی پایین، مؤسسات ناکارآمد از نظر عملکرد و هزینه های بالاتر کسب و کار همراه است. تانر و همکاران^۴ (۲۰۲۲) استدلال می کند که همبستگی و فساد می تواند با افزایش عدم تقارن اطلاعاتی بین وام گیرندگان و وام دهندگان، بر تخصیص اعتبار تأثیر منفی بگذارد و باعث شود که نرخ وام دهی بالاتر از نرخ بدون فساد باشد. همچنین نظریه تأثیر نظارت ناکافی بر فساد مالی بانکها: این نظریه بر این اصل تأکید دارد که وجود نظارت ناکافی بر عملکرد بانکها، فرصت های فساد مالی را ایجاد می کند. نظارت ناکافی می تواند به دلیل ضعف ساختار نظارتی، عدم شفافیت و کنترل های ضعیف باشد. این نظریه معتقد است که وجود نظارت مناسب و قوی بر عملکرد بانکها، از جمله نظارت مرکزی و نظارت خصوصی، می تواند فساد مالی را کاهش دهد. (الکداگ و همکاران^۵، ۲۰۲۰). بانک جهانی (۲۰۰۰)، مطرح می کند که یک راهبرد مبارزه با فساد باید:

۱- رانتها را به وسیله آزادی اقتصادی، کاهش مقررات، ساده سازی قوانین مالیاتی، انحصارزدایی و تثبیت اقتصاد کلان، از بین ببرد.

---

1 Elekdag et al.

2 Naili & Lahrichi

3 Alec Dagg et al.

4 Tanner

5 Elekdag

۲- اختیارات خودسرانه را از طریق اصلاح بخش اجرایی و اداری از جمله شایسته‌گزینی و تمرکز زدایی کاهش دهد.

۳- قابلیت پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری را با روش‌های زیر افزایش دهد:

- تاسیس نهادهایی مانند حسابرسی و حسابداری
  - اصلاحات قانونی نظیر تقویت قضایی
  - تشویق نظارت عمومی از طریق مجلس و جامعه‌ی مدنی هوشیارتر و حساس‌تر
- علل و پیامدهای فساد مالی به هم مرتبط هستند و ممکن است در زمینه‌ها و کشورهای مختلف متفاوت باشند. راهبردهای مؤثر برای مبارزه با فساد مالی نیازمند رویکردی چند رشته‌ای، از جمله اصلاحات قانونی، بهبود حکمرانی، افزایش شفافیت و ارتقای رفتار اخلاقی در تمام سطوح جامعه و سازمان‌ها است. فساد مالی می‌تواند اثرات منفی شدیدی بر سودآوری بانک‌ها داشته باشد. فساد در بخش مالی، یکپارچگی بانک‌ها را تضعیف می‌کند، اعتماد عمومی را از بین می‌برد و خطرات سیستمی را ایجاد می‌کند که می‌تواند منجر به بحران‌های مالی شود. برای حفظ سودآوری، بانک‌ها باید کنترل‌های داخلی قوی، اقدامات ضد فساد و شیوه‌های تجاری اخلاقی را در اولویت قرار دهند. علاوه بر این، تنظیم‌کننده‌ها نقش مهمی در اجرای قوانین ضد فساد، تضمین شفافیت و تقویت یک سیستم مالی سالم و قابل اعتماد دارند. (تانر^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). آزادی اقتصادی یک مفهوم اساسی در علم اقتصاد است که به میزان استقلال افراد و مشاغل در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی خود، فارغ از دخالت دولت و مقررات بیش از حد مربوط می‌شود. این مفهوم حقوق مالکیت، حاکمیت قانون، تجارت آزاد، پول سالم و دولت محدود را در بر می‌گیرد. مفهوم آزادی اقتصادی ریشه در اندیشه اقتصادی لیبرال کلاسیک با اقتصاددانان با نفوذی مانند آدام اسمیت^۲ و فردریش هایک^۳ که از مداخله محدود دولت و فضایل بازارهای آزاد دفاع می‌کنند دارد. در سال‌های گذشته، بخش بانکداری ایران تحولات مهمی را از قبیل صدور مجوز بانک‌های خصوصی، تاسیس موسسات مالی متعدد و واگذاری بخشی از سهام بانک‌های دولتی به بخش خصوصی، تجربه کرده است که این شرایط جدید تلاش جدی برای بهبود عملکرد بانک‌ها را می‌طلبد. حال نظریه آزادی اقتصادی بر این اصل تأکید دارد که آزادی اقتصادی، به عنوان یک شرط ضروری برای رشد و توسعه اقتصادی، می‌تواند تأثیر مثبت بر اقتصاد یک کشور داشته باشد. آزادی اقتصادی شامل عدم وجود محدودیت‌ها و مانع‌ها در حوزه تجارت، سرمایه‌گذاری، قوانین کار و تنظیمات دولتی است. این نظریه معتقد است که با افزایش آزادی اقتصادی، رقابت و نوآوری افزایش می‌یابد و این منجر به رشد و توسعه اقتصادی می‌شود. (بلتر^۴، ۲۰۲۲).
- در حالی که اعتقاد بر این است که آزادی اقتصادی باعث رونق کلی اقتصادی می‌شود، تأثیر آن بر نابرابری درآمد همچنان موضوع بحث است. آزادی اقتصادی و نابرابری درآمد دو مفهوم به هم پیوسته هستند که پیامدهای مهمی برای توزیع ثروت و فرصت‌ها در یک جامعه دارند. فراتر از رشد اقتصادی، آزادی اقتصادی اغلب با بهبود

---

1 Tanner

2 Adam Smith

3 Friedrich Hayek

4 Blatter

شاخص‌های مختلف توسعه انسانی، مانند امید به زندگی، آموزش و دسترسی به خدمات اساسی همراه است. مقررات بانک‌ها شامل انواع مختلفی از قوانین، قوانین و دستورالعمل‌هایی است که توسط مقامات دولتی و نهادهای نظارتی برای نظارت و کنترل بر فعالیت‌های بانک‌ها وضع می‌شود. هدف اصلی مقررات بانک‌ها تضمین ایمنی و سلامت سیستم مالی، حمایت از مصرف‌کنندگان است. مقررات بانکی هم بر سودآوری بانک‌ها تأثیر بسزایی دارد. چارچوب نظارتی قوانین و استانداردهایی را ایجاد می‌کند که بانک‌ها باید به آن‌ها پایبند باشند و بر عملیات، شیوه‌های مدیریت ریسک و عملکرد کلی آنها تأثیر بگذارد. محدودیت‌های نظارتی بر فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌های خاص می‌تواند توانایی بانک‌ها را برای مشارکت در سرمایه‌گذاری‌های با ریسک بالاتر و بالقوه سودآورتر محدود کند (لی و همکاران، ۲۰۲۱).

شفافیت به جریان اطلاعات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی به موقع و قابل اعتماد اشاره دارد که برای همه ذینفعان مربوطه قابل دسترسی باشد. بنابراین در مورد استفاده سرمایه‌گذاران خصوصی از وام‌ها و اعتبار وام‌گیرندگان است. در مورد حساب‌های حسابرسی شده صحیح موسسات کلیدی دولتی، خصوصی و چندملیتی، در مورد فرآیند بودجه و داده‌های دولت، در مورد آمارهای پولی و واقعی اقتصاد از بانک مرکزی و ارائه خدمات دولتی، در مورد افشای مالی سیاسی و مبارزات انتخاباتی و در مورد سوابق رای‌گیری نمایندگان مجلس و همچنین در مورد فعالیت‌های نهادهای بین‌المللی. برعکس، عدم شفافیت زمانی رخ می‌دهد که یک نماینده خواه یک وزیر دولت، یک مؤسسه عمومی، یک شرکت یا یک بانک، عمداً اطلاعات نادرست ارائه کند، یا عدم اطمینان از اینکه اطلاعات ارائه شده به موقع و از ارتباط یا کیفیت کافی برخوردار است (آنارفو^۱، ۲۰۲۰).

پیشینه پژوهش‌های داخلی

شایگانی و همکاران (۱۳۹۰) پژوهشی با عنوان ثبات در بخش بانکی اقتصاد ایران، انجام دادند. آنها به بررسی داده‌های بانکی در طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۷، با استفاده از روش پانل پویا پرداختند. نتایج نشان داد که همه بانک‌های ایران از ثبات مالی کمی برخوردارند. همچنین عوامل مؤثر بر ثبات مالی بانک‌های دولتی و خصوصی یکسان نیست. علاوه بر این ذالبگی دارستانی (۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان عوامل مؤثر بر ثبات در شبکه بانکی، انجام دادند. او داده‌های شبکه بانکی ایران را در بازه زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ با استفاده از روش برآوردگرهای تعمیم یافته مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. نتایج نشان داد وام‌دهی بانک‌ها بر ثبات بانکی معنادار دارد و مطالبات معوق بر ثبات بانکی تأثیر منفی دارد. نسبت بازدهی سرمایه در کشور و وام‌دهی دارای ضریب به عنوان متغیر سودآوری بر ثبات بانکی در شبکه بانکی کشور تأثیر معنادار دارد. همچنین شاهچراغ و جوزانی (۱۳۹۵)، پژوهشی با عنوان تنوع‌پذیری درآمدها و تأثیر آن بر سودآوری شبکه بانکی، انجام دادند. آنها با استفاده از روش اقتصادسنجی داده‌های تابلویی پویا با توجه به ۲۵ بانک فعال در شبکه بانکی کشور و از سال (۱۳۹۲-۱۳۸۵) به بررسی این موضوع پرداختند. نتایج نشان داد که بازدهی دارایی‌ها و درآمدهای غیر بهره‌تأثیر مثبت و معنا دار بر سودآوری دارد و کفایت سرمایه تأثیر منفی و معنادار بر کفایت سرمایه دارد. همچنین مهریان پور و همکاران (۱۳۹۶)،

پژوهشی با عنوان عوامل موثر بر سود آوری بانک به بررسی بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام دادند. آنها در پژوهش خود به تجزیه و تحلیل داده های بانکی در طی سال های ۱۳۸۸-۱۳۹۳ با استفاده از رگرسیون ترکیبی پرداختند. نتایج نشان داد که بین کیفیت دارایی ها، رشد اقتصادی، تنوع درآمدی و سوآوری بانک رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. علاوه بر این فطرس و همکاران (۱۳۹۷)، پژوهشی با عنوان عوامل تعیین کننده سودآوری در نظام بانکی ایران با تاکید بر ساختار بازار و رفتار ریسک پذیری انجام دادند. آنها به بررسی نظام بانکی ایران در طی سال های ۱۳۸۲-۱۳۹۳، با استفاده از روش پانل پویا و روش حداقل مربعات تعمیم یافته پرداختند. نتایج نشان داد که افزایش تمرکز و عامل ریسک به ترتیب اثر مثبت و منفی بر سودآوری داشته است.

در این راستا قائمی اصل و همکاران (۱۳۹۸)، پژوهشی با عنوان تاثیر فساد اداری بر سلامت مالی در نظام بانکی ایران انجام دادند. آنها به بررسی ۲۱ بانک فعال در بورس اوراق بهادار تهران در طی سال های ۱۳۸۶-۱۳۹۵ با استفاده از برآوردهای تعمیم یافته پرداختند. نتایج نشان داد فساد اداری منجر به کاهش سودآوری بانک ها می شود. همچنین فرخی و همکاران (۱۳۹۹)، پژوهشی با عنوان بررسی ارتباط شفافیت با رقابت پذیری بانک ها و نقدینگی و بازده بازار در بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام دادند. آنها به بررسی داده های ۳۰ بانک در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۸۶ تا سال ۱۳۹۷ با استفاده از برآوردهای تعمیم یافته پرداختند. نتایج نشان داد که بین شفافیت ناشی از ارتباط سطح شفافیت اطلاعات مالی و رقابت بانکی، نزدیک به سطح اطمینان ۹۵ درصد ارتباط معنادار و مثبت وجود دارد. همچنین شکوه و همکاران (۱۴۰۰)، پژوهشی با عنوان تاثیر راهبرد شفافیت، شاخص فساد و ویژگی های بانکی بر شاخص رقابت در بانک های منتخب بورسی انجام دادند. آنها به بررسی شاخص رقابت در طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۹۷ با استفاده از روش داده های تابلویی پرداختند. نتایج نشان داد شفافیت بر افزایش رقابت پذیری تاثیر مثبت و معنادار دارد و فساد اداری باعث کاهش رقابت پذیری می شود.

فلاحی و همکاران (۱۴۰۱)، پژوهشی با عنوان سازوکار اثرگذاری جهش نرخ ارز و بحران مالی جهانی بر ثبات مالی سیستم بانکداری دولتی با بهره گیری از مدل گیتون و روپر انجام دادند. آنها با استفاده از الگوی اقتصادسنجی تغییر رژیم مارکوف سوئیچینگ، طی سال های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۷ به بررسی اثر پذیری ثبات مالی از جهش نرخ ارز و بحران مالی پرداختند. نتایج نشان داد، میزان مواجهه اقتصاد با دوران رکود برای بازه زمانی مورد بررسی در تحقیق حاضر ۱۸ دوره در مقابل ۱۶ دوره رونق می باشد. عدم ثبات سیاسی، اقتصادی، وقوع شوک، نوسانات و جهش ارزی اثر منفی بر ثبات بانکی دارد، ریسک سرمایه گذاری بلندمدت را افزایش داده و اطلاعات قیمتی را مخدوش می کند و حتی موجب فرار سرمایه می شود. در چنین شرایطی، ترکیب سرمایه گذاری به نفع فعالیت های سوداگرانه که بازدهی آنی دارند و به زیان سرمایه گذاری مولدند، تغییر می یابد. از طرف دیگر افشاری و همکاران (۱۴۰۲)، پژوهشی با عنوان بررسی اثر شاخص های توسعه بخش بانکی بر ثبات بانک های ایرانی، با تاکید بر عامل کارایی، انجام دادند. آنها با استفاده از اطلاعات ۳۰ بانک و موسسه اعتباری در طی سال های ۱۳۸۰ الی ۱۳۹۸ به روش داده های تابلویی به بررسی ارتباط ۱۷ متغیر شناسایی شده پرداختند. نتایج نشان داد

رابطه‌ی غیر خطی بین عامل ثبات با ۹ عامل نسبت مطالبات به کل تسهیلات، حقوق صاحبان سهام به کل بدهی‌ها، داراییهای ثابت به کل داراییها، میزان ثبات دوره قبل، موجودی نقد به کل دارایی‌ها، اندازه بانک‌ها، سرمایه به بدهی‌ها، نرخ رشد تسهیلات و کارآیی وجود دارد.

لکی و باقری پرمهر (۱۴۰۲) پژوهشی را با عنوان "بررسی نقش تحریم‌های اقتصادی بر تعامل شاخص سلامت بانکی و سودآوری بانک‌ها" انجام دادند. در پژوهش حاضر، تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر رابطه میان شاخص سلامت بانکی و سودآوری بانک‌ها، طی دوره زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ با روش رگرسیون داده‌های تابلویی بررسی شده است. افزون بر این، به بررسی اثر برخی از متغیرهای کلان اقتصادی، مانند میزان رشد اقتصادی، میزان تورم و نقدینگی بر سودآوری بانک‌ها پرداخته شده است. بر اساس نتایج مشخص شد که تحریم‌ها، بر رابطه بین شاخص سلامت بانکی و سودآوری بانک‌ها اثر منفی و معناداری گذاشته‌اند. از یافته‌های مهم دیگر اینکه متغیرهای کلان اقتصادی به کار رفته در پژوهش، به‌استثنای متغیر نقدینگی که اثر معناداری بر سودآوری بانک‌ها نداشت، بر سودآوری بانک‌ها اثر مثبت و معناداری گذاشته است.

پژوهش‌های خارجی

لین و رووی^۱ (۲۰۰۵) پژوهشی با عنوان عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های چین، با استفاده از روش پانل دیتا برای بانک‌های دولتی چین طی دوره ۲۰۰۱-۱۹۹۷ انجام دادند. آنها دریافتند ارتباط بین نسبت بدهی و سودآوری به معیار اندازه‌گیری سودآوری بستگی دارد. همچنین آتاناسوگلو و همکاران^۲ (۲۰۰۸)، پژوهشی با عنوان بررسی عوامل تأثیرگذار بر سودآوری بانکی انجام دادند، آنها به بررسی بخش بانکداری یونان در طی سال‌های ۱۹۸۵-۲۰۰۱، با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته پرداختند. نتایج نشان داد که سرمایه، رشد بهره‌وری، ریسک اعتباری و مدیریت مخارج عملیاتی اثر معنی‌داری بر سودآوری بانک‌ها دارد. علاوه بر این، هفرنان و فو^۳ (۲۰۱۰)، پژوهشی با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر سودآوری انجام دادند، آنها به بررسی عملکرد بانک‌های دولتی در طی سال‌های ۱۹۹۹-۲۰۰۶ با استفاده از برآوردگر گشتاورهای تعمیم یافته دو مرحله‌ای و اثرات ثابت پرداختند. نتایج نشان داد که بانک‌هایی با کارآیی بالاتر، عملکرد بهتری داشته‌اند و همچنین نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و بیکاری، اثر معنی‌داری بر سودآوری بانکی داشته است. در این راستا آبریمو^۴ (۲۰۱۰)، پژوهشی با عنوان تأثیر فساد بر سودآوری بانک‌های نیجریه انجام داد، او به بررسی سودآوری بانک‌های نیجریه با استفاده از داده‌های پانل از ۳۵۸ مشاهده از ۴۸ بانک نیجریه در طی سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۰۶ با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی پرداخت. نتایج نشان داد، فساد تأثیر مثبت و معناداری بر سودآوری بانک‌های نیجریه دارد. دیتریخ و رانزن رید^۵ (۲۰۱۱)، نیز پژوهشی با عنوان بررسی سودآوری بانکی انجام دادند، آنها به بررسی بخش بانکداری سوئیس در طی سال‌های ۱۹۹۹-۲۰۰۹، با استفاده از روش برآوردگرهای تعمیم یافته دو مرحله‌ای

1 Line and Rowe.

2 Athanasoglou et al

3 Heffernan & Fu

4 Aburime

5 Dietrich & Wanzenried

پرداختند. نتایج نشان داد که بانک‌ها با فعالیت متنوع‌تر از سودآوری بالاتری برخوردارند. همچنین سینه‌ها و همکاران^۱ (۲۰۱۴) پژوهشی عنوان بررسی عوامل مؤثر بر سودآوری و ثبات در بانک‌های هندی انجام دادند. در چارچوب روش پلنل دیتا برای دوره‌ی زمانی ۲۰۱۳-۲۰۰۰ از فرضیه ساختار- رفتار- عملکرد به دلیل اینکه بخش بانکداری هند از تبدیل شدن به یک صنعت کاملاً رقابتی دور است حمایت می‌کند و بیان می‌کند بین درجه‌ی تمرکز و سودآوری بانک رابطه‌ی مستقیم و معنادار وجود دارد. سود بانکی و رشد اقتصادی اثر مثبت و معنادار بر سودآوری بانک‌ها دارند. در حالی که افزایش تورم و ریسک اعتباری اثر منفی و معنادار بر سودآوری بانک‌ها دارند. علاوه بر این بوگاتیف (۲۰۱۵)، پژوهشی با عنوان تاثیر فساد بر سلامت بانکی انجام داد. او در پژوهش خود به بررسی سلامت بانک‌های اسلامی در طی سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۱۰ با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته پرداخت. او در پژوهش خود شاخص درک فساد برای اندازه‌گیری سطح فساد در کشورهای در حال مطالعه استفاده کرد. نتایج نشان داد که فساد به طور قابل توجهی مشکلات در مطالبات غیر جاری بانک‌ها را تشدید می‌کند. از طرف دیگر آلبولسکو^۲ (۲۰۱۵)، پژوهشی با عنوان عوامل تعیین‌کننده سودآوری در بانک‌های آمریکای مرکزی و جنوبی انجام داد. او به بررسی سودآوری بانک‌های آمریکا، در طی سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۱۳ با استفاده از مدل اثرات ثابت پرداخت، نتایج بیانگر اثر مثبت نرخ بهره بر سودآوری بود. کاروالو و پاگلیسی^۳ (۲۰۱۶)، پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر شوک‌هایی کلان اقتصادی بر روی ثبات مالی بانکی و قیمت مسکن در ونزوئلا انجام دادند. آنها به بررسی ثبات مالی بانکی در طی سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۱۳ پرداختند. آنها از یک الگو تصحیح خطای عاملی برای بررسی تأثیر شوک‌هایی کلان بر بی‌ثباتی بانکی و قیمت مسکن استفاده کردند. نتایج نشان داد که رشد تولید ناخالص بانکی باعث ایجاد بی‌ثباتی مالی بانکی شده و افزایش قیمت مسکن را در پی دارد همچنین سیاست‌های مالی و نرخ ارز نیز تأثیر مستقیم بر بی‌ثباتی مالی بانکی دارد. همچنین بوگاتیف^۴ (۲۰۱۷)، پژوهشی با عنوان تاثیر فساد بر سودآوری بانک‌های تجاری تونس انجام داد. او به بررسی سودآوری بانک‌های تونس در طی سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۱۴ با استفاده از روش داده‌های تابلویی پرداخت. نتایج رابطه‌ی مثبت بین سطح فساد و سودآوری بانک‌ها را نشان داد. همچنین نشان داد که فساد در نتیجه عدم وجود رقابت شدید بین بانک‌ها و فساد موجود در وام‌دهی که منجر به افزایش هزینه وام برای وام‌گیرندگان می‌شود تاثیر بسیاری بر سودآوری بانک داشته است. علاوه بر این برمی و همکاران (۲۰۱۸)، پژوهشی با عنوان آیا کیفیت نهادی بر مقررات و ثبات بانکی تاثیر دارد؟ انجام دادند. آنها در پژوهش خود از داده‌های ۱۰۵۰ بانک تجاری از ۶۹ اقتصاد نوظهور و در حال توسعه در طی سال‌های ۲۰۰۴-۲۰۱۳ استفاده کردند. نتایج پژوهش آنها با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته نشان داد شرایط کیفیت نهادی بر سودآوری تاثیر گذار است. از طرف دیگر لی و نگو^۵ (۲۰۲۰)، پژوهشی با عنوان تعیین سودآوری بانک انجام دادند، آنها به بررسی

---

1 Sinha et al.

2 Albulescu

3 Carvallo & Pagliacci

4 Bougatef

5 Le & Ngo

سودآوری سیستم بانکی ۲۳ کشور در طی سال های ۲۰۰۲-۲۰۱۶ با استفاده از روش سیستمی تعمیم یافته لحظه ای پرداختند. یافته ها نشان داد که تعداد کارت های بانکی صادر شده، تعداد دستگاه های خودپرداز و تعداد پایانه های نقطه فروش می تواند سودآوری بانک را بهبود بخشد. همچنین یافته ها تأثیر منفی قدرت بازار بر سودآوری بانک ها را نشان می دهد. علاوه بر این، رابطه مثبت بین توسعه بازار سرمایه و سودآوری بانک ها نشان می دهد که آنها باید مکمل یکدیگر در نظر گرفته شوند.

دریس و همکاران^۱ (۲۰۲۱)، پژوهشی با عنوان بررسی تاثیر اصلاحات نظارتی بر ساختار هزینه، مالکیت و رقابت در صنعت بانکداری مالی انجام دادند. آنها به بررسی روابط بین این متغیرها با استفاده از داده های بانک های بخش دولتی، بخش خصوصی و بانک های خارجی با استفاده از روش تخمین پانل پویا و روش گشتاورهای تعمیم یافته پرداختند. نتایج نشان می دهد که رابطه کارآیی هزینه مالکیت تحت تاثیر اصلاحات است. تجزیه و تحلیل پویایی رقابت در بازار وام نشان می دهد که با وجود قوانین نظارتی محکم، رقابت قوی در بازار وام وجود دارد. مقررات زدایی در برخی از کشورها باعث افزایش کارآیی می شود. همچنین یوان و همکاران^۲ (۲۰۲۲)، پژوهشی با عنوان تاثیر رقابت بر ثبات بانکی، انجام دادند. آنها به بررسی موضوع با استفاده از داده های ۴۶۳۱ بانک بدون ورشکستگی از سال ۲۰۰۲-۲۰۱۷ بر اساس روش رگرسیون حداقل مربعات دو مرحله ای پرداختند. نتایج نشان داد بین رقابت بانکی و ثبات با یک نقطه عطف که در آن شاخص لرنر حدود ۰.۳۵ است، یک رابطه معکوس شکل وجود دارد. علاوه بر این هونگ سون و همکاران^۳ (۲۰۲۲)، پژوهشی با عنوان تمرکز، سرمایه و ثبات بانک در کشورهای نوظهور و در حال توسعه، انجام دادند. آنها به بررسی ارتباط تمرکز و سرمایه با ثبات بانک برای ۱۳۳ بازار در حال توسعه و نوظهور برای سال های ۲۰۰۲-۲۰۲۰ با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته پرداختند. نتایج نشان داد بانک هایی که در بازارهای بانکی متمرکزتر فعالیت می کنند، نسبت به بانک هایی که در بازارهای کمتر متمرکز عمل می کنند، باثبات تر هستند، سرمایه به طور قابل توجهی بر ثبات مالی بانک ها در بازارهای در حال توسعه و نوظهور تأثیر می گذارد و نقش سرمایه را به عنوان منبع تأمین مالی مهم در این کشورها برجسته می کند. در نهایت، آدام^۳ و همکاران (۲۰۲۳)، پژوهشی را با عنوان "آزادی اقتصادی، فساد و ثبات بانکی: شواهدی از جنوب صحرای آفریقا"، انجام دادند. هدف این مطالعه بررسی تأثیر آزادی اقتصادی و فساد بر ثبات بانک در جنوب صحرای آفریقا است. این مطالعه از ۳۸ کشور از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۹ انجام شد. نویسندگان دریافتند که آزادی اقتصادی بیشتر از طریق بهبود ثبات بانک ها، کارایی اقتصادی را افزایش می دهد. علاوه بر این، نویسندگان همچنین دریافتند که بانک ها در محیط هایی با آزادی تجاری بیشتر، آزادی مالی، آزادی تجاری و آزادی سرمایه گذاری کمتر مستعد پرداخت بدهی هستند. نتایج همچنین نشان می دهد که فساد باعث افت ثبات بانک ها می شود. نتایج به سیاستگذاران نشان می دهد که آزادی اقتصادی بالا ممکن است

---

1 Driss et al

2 Yuan et al

3 Adam

سیاست مناسبی برای افزایش ثبات بانک باشد. علاوه بر این، نتایج همچنین به سیاست گذاران پیشنهاد می کند که رسیدگی به موضوعات اصلی را که فساد را برای اخذی رشوه تشویق می کند، در اولویت قرار دهند.

روش شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف، بنیادی-کاربردی؛ به لحاظ نوع داده آمیخته اکتشافی^۱ (کیفی-کمی) است. بدین صورت که از نظر داده‌های اطلاعاتی، این پژوهش ترکیبی اکتشافی است که ضمن عنایت به خبرگان دانشگاهی و امور بانکی، به بررسی ابعاد، مولفه‌ها و شاخص های فساد بانکی، آزادی اقتصادی، قوانین و مقررات و شفافیت، مبادرت ورزیده است. روش پژوهش، در بخش کیفی فراترکیب و تحلیل محتوا متون مصاحبه و همچنین در بخش کمی توصیفی- پیمایشی بود.

در روش‌های پژوهش آمیخته با بررسی جنبه‌های مختلف روش‌های کیفی و کمی و ترکیب این دو امکان پاسخگویی به سؤال‌های پژوهشی در حیطه‌های مختلف فراهم می‌شود. با توجه به مطالب فوق و به‌منظور بررسی عمیق و شناخت بیشتر موضوع، ابتدا با روش فراترکیب به مطالعه ادبیات و پیشینه مرتبط پرداخته شد، سپس از مصاحبه و روش تحلیل مضمون به‌مثابه تکنیکی پژوهشی برای درک بیشتر و شناسایی شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد فساد بانکی، آزادی اقتصادی، قوانین و مقررات و شفافیت، سودآوری استفاده شد، در ادامه الگوی پژوهش طراحی و اعتبارسنجی شد و در نهایت پرسشنامه تدوین شد و از رویکردهای کمی برای تأیید نتایج کیفی و آزمون الگو بهره برده شد. جامعه مورد مطالعه در بخش کیفی شامل مبانی نظری و پیشینه‌های مرتبط در پایگاه‌های داده داخلی و خارجی و همچنین خبرگان دانشگاهی و صاحب‌نظران امور بانکی و مالی بود. در بخش کمی، جامعه مورد مطالعه شامل اساتید دانشگاه آزاد و مدیران بانکی ایران بود. حجم نمونه در بخش کیفی و تحلیل محتوا، با استفاده از اصل اشباع و روش نمونه‌گیری هدفمند، شامل ۱۵ مصاحبه‌شونده بود. برای انتخاب خبرگان دانشگاهی و صاحب‌نظران امور بانکی و مالی به عنوان مصاحبه‌شوندگان در پژوهش و برای درک بیشتر و شناسایی شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد فساد بانکی، آزادی اقتصادی، قوانین و مقررات، شفافیت و سودآوری، باید معیارهای زیر در نظر گرفته شوند:

۱. تخصص علمی و تحصیلات: خبرگان باید دارای تحصیلات عالی مرتبط با رشته‌های مالی، بانکی، اقتصاد یا حقوق باشند. داشتن مدارک تحصیلی در مقاطع دکتری یا فوق‌لیسانس در این زمینه‌ها می‌تواند نشانه‌ای از سطح تخصص آن‌ها باشد.

۲. تجربه عملی در صنعت بانکی: افراد باید حداقل چندین سال تجربه کاری در زمینه‌های مرتبط با بانکداری، مالی، یا نظارت بر مؤسسات مالی داشته باشند. این تجربه می‌تواند شامل کار در بانک‌ها، مؤسسات مالی، نهادهای نظارتی یا مشاوره در حوزه مالی باشد.

۳. مشارکت در پژوهش‌های مرتبط: خبرگان باید سابقه‌ای از نگارش مقالات علمی، شرکت در کنفرانس‌ها و سمینارهای مرتبط با موضوعات فساد بانکی، شفافیت و قوانین و مقررات داشته باشند. این مشارکت نشان‌دهنده درک عمیق آن‌ها از موضوعات مورد بحث است.

۴. دسترسی به اطلاعات و منابع: خبرگان باید به منابع اطلاعاتی معتبر و داده‌های مرتبط با موضوعات مورد نظر دسترسی داشته باشند و توانایی تحلیل و تفسیر این اطلاعات را داشته باشند.

۵. توانایی تحلیل و تفکر انتقادی: افراد باید توانایی تحلیل عمیق مسائل و چالش‌های موجود در نظام بانکی را داشته باشند و بتوانند از دیدگاه‌های مختلف به موضوعات نگاه کنند. این توانایی شامل تفکر انتقادی و ارائه راهکارهای عملی است.

۶. آگاهی از وضعیت اقتصادی و سیاسی کشور: خبرگان باید از وضعیت اقتصادی و سیاسی کنونی کشور آگاهی داشته باشند و تأثیرات آن بر سیستم بانکی و مالی را درک کنند. این آگاهی می‌تواند به تحلیل دقیق‌تری از چالش‌ها و مشکلات موجود کمک کند.

۷. شبکه‌سازی و ارتباطات حرفه‌ای: داشتن ارتباطات گسترده با سایر متخصصان و نهادهای مرتبط می‌تواند به تبادل نظر و به‌روزرسانی اطلاعات کمک کند. این شبکه‌سازی می‌تواند شامل عضویت در انجمن‌ها و گروه‌های حرفه‌ای باشد.

۸. تمایل به مشارکت و تبادل نظر: خبرگان باید علاقه‌مند به مشارکت در پژوهش‌ها و تبادل نظر با پژوهشگران و دیگر متخصصان باشند. این تمایل می‌تواند به بهبود کیفیت مصاحبه‌ها و افزایش غنای اطلاعات کمک کند. با در نظر گرفتن این معیارها، می‌توان بهترین خبرگان را برای مصاحبه انتخاب کرد و از تجربیات و دانش آن‌ها برای طراحی و اعتبارسنجی مدل‌های مرتبط با موضوع پژوهش بهره‌برداری کرد.

در بخش کمی نیز برای محاسبه حجم نمونه از روش محاسبه حداقل حجم نمونه در مدلسازی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. در این راستا کلاین^۱ (۲۰۱۵) در کتاب خود تحت عنوان اصول و تمارین مدلسازی معادلات ساختاری بیان می‌دارد که برای مدل‌های ساده، حداقل ۱۰۰ نفر نمونه و برای مدل‌های پیچیده‌تر، حداقل ۲۰۰ نفر نمونه مورد نیاز است. همچنین وی در اکثر مقالات و کتب منتشر شده در خصوص حداقل حجم نمونه، زمانی که آزمون آماری تحلیل عاملی تأییدی یا مدل ساختاری باشد، توصیه می‌کند که حداقل حجم نمونه باید، ۲۰۰ آزمودنی باشد (گودبوی و کلاین^۲، ۲۰۱۷؛ کلاین، ۱۹۹۸، ۲۰۱۲، ۲۰۱۳، ۲۰۱۴، ۲۰۱۸، ۲۰۲۳). سایر نظریه پردازان برجسته و صاحب‌نظر نیز حداقل حجم نمونه ۲۰۰ نفر را به عنوان

---

1 - Kline

2 - Goodboy & Kline

یک قاعده عمومی و مناسب برای مدل‌سازی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی پیشنهاد می‌کنند (شوقی و کریمی، ۱۴۰۳: ۱۵۷). در لذا در این پژوهش با توجه به استفاده از آزمون مدل ساختاری، ۲۲۰ پاسخ دهنده به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد و پرسشنامه میان آن‌ها توزیع شد که ۱۰ پرسشنامه به دلیل ناقص بودن کنار گذاشته شد و عملیات آماری بر روی ۲۱۰ پاسخ دهنده انجام شد. لازم به ذکر است که در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای برای انتخاب آزمودنی استفاده شد. برای جمع‌آوری داده‌ها در بخش کیفی، از اسناد کتابخانه‌ای و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاری استفاده شد. در بخش کمی، از یک پرسشنامه محقق ساخته با ۹۸ گویه برگرفته از مبانی نظری، پیشینه پژوهش، مصاحبه با خبرگان و کدگذاری استفاده شد. در بخش کیفی، برای ارزیابی روایی محتوایی و پایایی بازآزمون و توافق بین دو کدگذار استفاده شد و در بخش کمی، برای ارزیابی روایی محتوایی و سازه و همچنین پایایی، از ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده شد که نتایج نشان دادند ابزارها قابل اعتماد و پلایا هستند. در بخش تجزیه و تحلیل داده‌ها، در بخش کیفی از تحلیل مضمون با استفاده از نرم افزار Maxqda2020 و در بخش کمی، از آمار توصیفی و استنباطی (آزمون همبستگی پیرسون، آزمون تی تک نمونه‌ای و مدل‌سازی معادلات ساختاری) با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS-V23 و Lisrel V8.8 استفاده شد.

در پژوهش حاضر، قلمرو پژوهش شامل موارد زیر است:

- ۱- قلمرو موضوعی: این پژوهش به بررسی رابطه بین مؤلفه‌های اقتصادی، قوانین و شفافیت با سودآوری بانک‌ها می‌پردازد. مؤلفه‌های اقتصادی شامل عواملی مانند نرخ بهره، تورم، رشد اقتصادی و سایر شاخص‌های کلان اقتصادی است. همچنین قوانین به مجموعه مقررات و دستورالعمل‌هایی اشاره دارد که فعالیت‌های بانکی را تنظیم می‌کنند و شفافیت نیز به میزان وضوح و دسترسی به اطلاعات مالی و عملیاتی بانک‌ها مربوط می‌شود.
- ۲- قلمرو مکانی: قلمرو مکانی این تحقیق به تمامی بانک‌های فعال و پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایران و همچنین دانشگاه آزاد اسلامی محدود می‌شود.
- ۳- قلمرو زمانی: قلمرو زمانی این پژوهش به دوره زمانی مشخصی که شامل جمع‌آوری داده‌ها (از اواسط تابستان ۱۴۰۲ تا اواخر پاییز ۱۴۰۲) است، محدود می‌شود که این دوره زمانی می‌تواند به درک بهتر تغییرات و روندهای اقتصادی و بانکی در ایران کمک کند.

تعاریف متغیرها:

شاخص سودآوری بانک:

در بسیاری از مطالعات آکادمیک (به عنوان مثال بورك ۱۹۸۹، میلان کورنت و همکاران ۲۰۱۰، کانز و همکاران ۲۰۱۲) مفهوم عملکرد مربوط به مفهوم سودآوری است.

شاخص ثبات بانک:

مسئله ثبات بانک مربوط به توانایی بانک در تحمل حوادث ناگوار مانند بحران‌های بانکی، تغییرات عمده سیاست‌ها، آزادسازی بخش مالی و بلایای طبیعی است. (آستریو و همکاران، ۲۰۲۱)

شاخص آزادی اقتصادی:

بنیاد هریتیج آزادی اقتصادی را معیاری می‌داند که برطبق آن افراد آزادانه می‌توانند به تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات بپردازند. آزادی اقتصادی برطبق تعریف موسسه فریزر آن است که افراد جامعه اموالی را که از راه های سالم بدست آورده اند را به راحتی بتوانند استفاده و مبادله کنند، بدون اینکه این آزادی متعرض حقوق دیگران شود. (لین و همکاران^۱، ۲۰۱۶)

شاخص فساد مالی:

فساد را می‌توان به عنوان سوء استفاده از مقام دولتی یا شرکتی برای منافع خصوصی تعریف کرد. در بخش بانکی، فساد مالی به اقدامات غیرصادقانه مدیران بانک و مقامات بانکی مربوط می‌شود. (آستریو و همکاران، ۲۰۲۱)

شاخص قوانین و مقررات:

توانایی دولت برای تدوین و فرموله کردن سیاست‌ها، که اجازه ترویج و توسعه بخش خصوصی را نتیجه می‌دهد (خسروآبادی و همکاران، ۱۳۹۵).

شاخص شفافیت:

شاخص شفافیت به معنای ملاک‌ها، راهنماها و محک‌هایی‌اند، که وجود پدیده شفافیت در حکومت را نمایان می‌کنند و به عنوان علامت‌های مشخص کننده‌ی این مفهوم محسوب می‌شوند و با کمک این شاخص‌ها می‌توان اطلاعات موجود را طبقه بندی کرد و با استفاده از آن با سرعت و دقت بیشتری به بررسی و تحلیل پدیده‌ی مذکور پرداخت. (حبیب نژاد و عامری، ۱۳۹۵)

۳ یافته‌ها

توصیف آماری متغیرهای پژوهش:

در جدول ۱، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی مربوط به متغیرهای پژوهش نمایش داده شده است. لازم به ذکر است، کمینه و بیشینه هر یک از متغیرهای زیر به ترتیب ۱ و ۵ می‌باشد.

جدول ۱- مشخصه‌های آماری متغیرهای پژوهش

سازه	بعد	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشدگی
سودآوری	عوامل کلان اقتصادی	۳.۱۸	۰.۸۱	۰.۱۸	-۰.۳۷
	رفتار مشتریان	۳.۱۳	۰.۸۴	۰.۲۰	-۰.۴۷
	ساختار درآمد	۳.۳۷	۰.۸۶	-۰.۱۱	-۰.۵۲
	مدیریت ریسک	۳.۲۱	۰.۷۹	-۰.۰۲	-۰.۱۵
آزادی	اندازه دولت	۳.۲۹	۰.۷۹	-۰.۰۷	-۰.۵۷
اقتصادی	قوانین مالی، بازار کار و تجارت	۳.۳۸	۰.۸۴	-۰.۱۰	-۰.۰۶
	ساختار قانونی امین حقوق مالکیت	۳.۱۴	۰.۷۲	-۰.۰۴	۰.۲۴
	بازارهای آزاد	۳.۲۶	۰.۷۵	-۰.۱۹	۰.۴۷

پول سالم	۳.۱۵	۰.۷۸	-۰.۲۱	۰.۲۹
قوانین و مقررات	۳.۱۷	۰.۸۱	۰.۰۸	۰.۰۹
محدودیت های کلی در فعالیت های بانکی	۳.۲۳	۰.۷۶	۰.۰۵	۰.۰۷
تنگنای سرمایه	۳.۲۲	۰.۷۹	-۰.۰۶	۰.۲۲
محدودیت سرمایه	۳.۱۹	۰.۷۷	-۰.۰۳	۰.۳۴
قدرت نظارت رسمی	۳.۳۹	۰.۶۳	-۰.۲۵	۰.۳۵
شفافیت	۳.۲۷	۰.۸۶	-۰.۰۹	-۰.۲۴
افشای نسبت های مالی	۳.۴۱	۰.۶۶	-۰.۲۷	۰.۴۹
عوامل سازمانی	۳.۳۴	۰.۷۳	-۰.۱۸	۰.۲۱
عوامل فردی	۳.۲۸	۰.۹۳	۰.۱۳	-۰.۳۸
قوانین و استانداردها	۳.۴۴	۰.۶۹	-۰.۲۶	۰.۴۱
نگرش کارکنان	۳.۱۶	۰.۷۵	-۰.۱۲	-۰.۲۶
توانمندسازی کارکنان	۳.۴۳	۰.۷۷	-۰.۰۸	۰.۱۲
فساد مالی	۳.۲۴	۰.۷۹	-۰.۱۵	۰.۱۹
عوامل فردی				
عوامل اقتصادی				
عوامل سازمانی				

منبع: یافته های پژوهشگر

اطلاعات جدول یک مشخصه های آماری همچون میانگین، انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی را برای متغیرهای پژوهش نشان می دهد. همچنین، با توجه به مقادیر چولگی و کشیدگی که در بازه ی معقول (۲- و ۲+) برای حدس بر نرمال بودن داده ها قرار دارند، می توان فرض نرمال بودن داده ها را مطرح کرده و پذیرفت که با توجه به نتایج فوق در سودآوری بیشترین میانگین مربوط به ساختار درآمد و کمترین میانگین مربوط به رفتار مشتریان، در آزادی اقتصادی بیشترین میانگین مربوط به قوانین مالی، بازار کار و تجارت و کمترین میانگین مربوط به ساختار قانونی امنیت حقوق مالکیت، در خصوص قوانین و مقررات بیشترین میانگین مربوط به تنگنای سرمایه و کمترین میانگین مربوط به محدودیت های کلی در فعالیت های بانکی، در شفافیت بیشترین میانگین مربوط به توانمندسازی کارکنان و کمترین میانگین مربوط به عوامل سازمانی و در فساد مالی بیشترین میانگین مربوط به عوامل اقتصادی و کمترین میانگین مربوط به عوامل فردی است.

نرمال بودن داده های مربوط به متغیرهای پژوهش با استفاده از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول زیر منعکس شده است.

جدول ۲- خلاصه آزمون کولموگروف- اسمیرنوف

سازه	بعد	آماره آزمون	سطح معناداری
سودآوری	عوامل کلان اقتصادی	۰.۴۹۸	۰.۲۶۹
	رفتار مشتریان	۰.۵۲۱	۰.۲۴۸
	ساختار درآمد	۰.۶۳۷	۰.۲۱۵
	مدیریت ریسک	۰.۷۴۹	۰.۱۹۸
آزادی اقتصادی	اندازه دولت	۰.۶۸۱	۰.۲۰۹
	قوانین مالی، بازار کار و تجارت	۰.۵۱۷	۰.۲۵۲
	ساختار قانونی امین حقوق مالکیت	۰.۴۹۵	۰.۲۷۴
	بازارهای آزاد	۰.۵۱۴	۰.۲۵۹

پول سالم	۰.۵۲۶	۰.۲۴۱
محدودیت های کلی در فعالیت های بانکی	۰.۶۲۴	۰.۲۱۸
تنگنای سرمایه	۰.۶۹۵	۰.۲۰۵
محدودیت سرمایه	۰.۵۹۵	۰.۲۲۱
قدرت نظارت رسمی	۰.۵۰۸	۰.۲۶۴
افشای نسبت های مالی	۰.۵۳۱	۰.۲۳۸
عوامل سازمانی	۰.۶۴۶	۰.۲۱۳
عوامل فردی	۰.۷۲۲	۰.۲۰۳
قوانین و استانداردها	۰.۷۶۱	۰.۱۹۱
نگرش کارکنان	۰.۴۹۱	۰.۲۸۱
توانمندسازی کارکنان	۰.۵۰۱	۰.۲۶۵
عوامل فردی	۰.۵۳۹	۰.۲۳۲
عوامل اقتصادی	۰.۵۶۸	۰.۲۲۴
عوامل سازمانی	۰.۷۳۴	۰.۲۰۱

منبع: یافته های پژوهشگر

چنانکه در اطلاعات جدول دوم مشاهده می شود، سطح معنی داری آماره ی آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای هر متغیر بزرگتر از ۰.۰۵ است، لذا فرض صفر (نرمال بودن داده ها) تأیید و فرض مقابل رد می گردد. یعنی، داده ها از توزیع نرمال برخوردار هستند.

• تحلیل عاملی تاییدی سودآوری

مدل سودآوری توسط ۱۸ شاخص اندازه گیری می شود. ابتدا، آزمون تحلیل عاملی تاییدی بر روی متغیر سودآوری انجام شد. برآوردهای پارامتر استاندارد شده در شکل زیر نشان می دهد که همه شاخص ها از لحاظ آماری معناداری هستند و بارهای عاملی آن در سطح بالایی قرار دارند. بررسی نتایج شاخص های برازش حاکی از برازش مناسب مدل می باشد.

جدول ۳- گویه های تأیید شده سودآوری

مولفه	برچسب	گویه	برچسب گویه	بارهای عاملی	مقدار t	وضعیت گویه
عوامل کلان اقتصادی	SO_K	۱	K1	۰.۶۴	۱۹.۱۵	تأیید شد
		۲	K2	۰.۶۹	۱۹.۳۲	تأیید شد
		۳	K3	۰.۷۴	۱۹.۴۱	تأیید شد
رفتار مشتریان	SO_R	۴	R1	۰.۶۵	۱۹.۲۲	تأیید شد
		۵	R2	۰.۶۱	۱۸.۹۱	تأیید شد
		۶	R3	۰.۷۱	۱۹.۳۵	تأیید شد
		۷	R4	۰.۷۵	۱۹.۴۳	تأیید شد
ساختار درآمد	SO_D	۸	D1	۰.۶۶	۱۹.۲۵	تأیید شد
		۹	D2	۰.۷۶	۱۹.۴۶	تأیید شد
		۱۰	D3	۰.۶۲	۱۸.۹۵	تأیید شد
		۱۱	D4	۰.۷۷	۱۹.۴۹	تأیید شد

مدیریت	SO_M	۱۲	M1	۰.۷۲	۱۹.۳۶	تأیید شد
ریسک		۱۳	M2	۰.۶۷	۱۹.۲۶	تأیید شد
		۱۴	M3	۰.۷۸	۱۹.۵۱	تأیید شد
		۱۵	M4	۰.۷۹	۱۹.۵۴	تأیید شد
		۱۶	M5	۰.۶۳	۱۹.۰۸	تأیید شد
		۱۷	M6	۰.۶۸	۱۹.۲۹	تأیید شد
		۱۸	M7	۰.۷۳	۱۹.۳۸	تأیید شد

منبع: یافته های پژوهشگر

همه شاخص ها دارای آماره تی بزرگ تر از ۱.۹۶ بودند؛ بنابراین، هیچ کدام از شاخص ها از مدل حذف نمی شوند. از طرفی، بارهای عاملی، شاخصی که بیشترین بار عاملی را داشته باشد، در اندازه گیری متغیر مربوطه سهم بیشتری دارد و شاخصی که ضرایب کوچک تری داشته باشد سهم کمتری را در اندازه گیری سازه مربوطه ایفا می کند. شکل زیر مربوط به مدل نهایی سودآوری است. مقدار کای اسکوئر بر درجه آزادی مدل حاضر ۲.۲۲ و مقدار RMSEA برابر ۰.۰۵۱ می باشد.

قبل از اجرای مدلسازی معادلات ساختاری، با توجه به اینکه مقیاس اندازه گیری فاصله ای بود و همچنین توزیع داده ها نرمال بود از آزمون های پارامتریک مناسب از جمله آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج این آزمون در جدول چهارم آورده شده است.

جدول ۴- همبستگی بین عوامل

سودآوری		
آزادی اقتصادی	همبستگی	***۰.۶۶۷
	سطح معناداری	۰.۰۰۰
قوانین و مقررات	همبستگی	***۰.۷۰۱
	سطح معناداری	۰.۰۰۰
شفافیت	همبستگی	***۰.۸۱۱
	سطح معناداری	۰.۰۰۰
فساد مالی	همبستگی	***۰.۶۵۴
	سطح معناداری	۰.۰۰۰

منبع: یافته های پژوهشگر

همان طور که از جدول چهارم مشخص است، علامت ** نشان دهنده ی وجود همبستگی بین متغیرهای پژوهش در سطح ۰.۰۱ را نشان می دهد. یعنی، بین متغیرها رابطه مستقیم وجود دارد. شدت رابطه نیز از جدول فوق قابل مشاهده است

جدول ۵- گزیده ای از شاخص های برازش مهم مدل

شاخص	نام شاخص	اختصار	مقدار	برازش قابل قبول
------	----------	--------	-------	-----------------

شاخص‌های برازش مطلق	سطح تحت پوشش (کای اسکوتر)	-	۱۵۲۵.۹۷
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰.۹۸
	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰.۹۵
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰.۹۸
شاخص‌های برازش مقتصد	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰.۰۷۸

همانگونه که مشاهده می‌شود شاخص‌های برازش الگو در وضعیت مطلوبی قرار گرفته است. همچنین در جدول زیر ضرایب مسیر به همراه مقادیر معناداری آورده شده است.

جدول ۶- ضرایب مسیر، مقادیر معناداری و وضعیت آن‌ها

وضعیت	مقدار تی	ضریب مسیر	مسیر
تأیید شد	۲۰.۶۴	۰.۹۷	سودآوری ← فساد مالی
تأیید شد	۲۰.۵۶	۰.۹۶	← آزادی اقتصادی
تأیید شد	۱۹.۹۴	۰.۸۸	← قوانین و مقررات
تأیید شد	۱۹.۵۹	۰.۸۲	← شفافیت

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در جدول ششم، همان‌طور که ملاحظه می‌شود، همه مسیرها مورد پذیرش قرار گرفته شده است.

۵. نتیجه‌گیری

از آنجا که هدف اصلی این پژوهش تبیین رابطه بین فساد مالی، آزادی اقتصادی، قوانین و مقررات و شفافیت با سودآوری بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران است، به منظور شناخت بهتر موضوع در زمینه سودآوری بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران و همچنین شناسایی ابعاد و مولفه‌های آن‌ها، مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته به صورت انفرادی با خبرگان، متخصصین و افراد آگاه به امر انجام شد. این متخصصین و پژوهشگران در کل به صورت هدفمند انتخاب شده بودند. معیار تعداد انتخاب مشارکت کنندگان اصل اشباع نظری بود. به عبارتی انتخاب افراد تا زمانی ادامه پیدا می‌کرد که اطلاعات جدیدی به اطلاعات قبلی اضافه نگردید. در پژوهش حاضر معیار اعتبار پذیری تا حد امکان رعایت شد. بدین شکل که پژوهشگر در تمام مراحل پژوهش، هدف و سؤال پژوهش را در نظر داشت و خط‌مشی خود را بر اساس آن تعیین کرد تا دسترسی به اطلاعات معتبر از مصاحبه شونده‌ها را مقدر سازد؛ پژوهشگر نتایج تحلیل داده‌های خود را به خبرگان امر ارائه می‌کرد و نظر آنان را جویا می‌شد؛ پژوهشگر طی فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها دیدگاه و استراتژی خود را مورد بازبینی قرار داد. همچنین، در این پژوهش نیز تلاش شد تا اصل اعتماد تا حد امکان رعایت شود. مراحل انجام پژوهش و تحلیل داده‌ها به روشنی توصیف شد تا هر خواننده و منتقدی بتواند آن را مورد حسابرسی قرار دهد. در پژوهش کنونی از پایایی بازآزمون و روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی تحلیل متون انجام گرفته استفاده شد. در نهایت شاخص‌هایی شناسایی شد که به صورت پرسشنامه محقق ساخته در اختیار خبرگان دانشگاهی و سازمانی قرار گرفت. برای حصول اطمینان از روایی ابزار در بخش کیفی پژوهش و به‌منظور

اطمینان خاطر از دقیق بودن یافته‌ها از دیدگاه پژوهشگر، از نظرات ارزشمند اساتید آشنا با این حوزه و متخصصان دانشگاهی که در این حوزه خبره و مطلع بودند استفاده شد. همچنین به‌طور هم‌زمان از مشارکت‌کنندگان در تحلیل و تفسیر داده‌ها کمک گرفته شد. در پژوهش کنونی از پایایی بازآزمون و روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته استفاده شد. به منظور تعیین روایی پرسشنامه از روایی ظاهری، محتوایی و سازه استفاده شد. در این پژوهش پایایی از طریق ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی محاسبه شد. روش تحلیل داده‌ها کدگذاری نظری بود. مراحل کدگذاری مورد استفاده در این تحقیق شامل کدگذاری باز و محوری می‌باشد. در بخش استنباطی برای پاسخ به سؤال‌های پژوهش از آزمون‌هایی نظیر آزمون تی‌تک نمونه‌ای، تحلیل عاملی تاییدی با استفاده از نرم‌افزار LISREL نیز بهره گرفته شد.

همانگونه که بررسی‌ها نشان داد، فساد مالی دارای ۳ مؤلفه (عوامل فردی، عوامل اقتصادی و عوامل سازمانی) است. در این پژوهش عوامل فردی شامل؛ پایبندی اعتقادی، ویژگی شخصیتی، سبک رهبری، کیفیت زندگی کاری می‌باشد. عوامل اقتصادی بر اساس نتایج پژوهش، شامل قوانین مالیاتی، درآمد نفتی، اندازه دولت و انحصار دولتی می‌باشد. عوامل سازمانی بر اساس نتایج پژوهش نشان داد که این عامل شامل؛ نظام حقوق و دستمزد، نظام کنترل و نظارت و شیوه‌های کاری می‌باشد. عوامل فردی، به عنوان یکی از مولفه‌های موثر بر فساد مالی در بانک‌ها، به ویژگی‌ها و رفتارهای افراد در سازمان مرتبط با بانک‌ها اشاره دارد که ممکن است فساد مالی را تسهیل کنند یا مهار کنند. افرادی که اخلاقیات مالی را رعایت می‌کنند، احتمالاً کمتر به فساد مالی متوجه می‌شوند. افرادی که از مسئولیت‌پذیری خودآگاهی دارند، ممکن است تمایل کمتری به شرکت در فعالیت‌های فسادآمیز داشته باشند. پایبندی اعتقادی، به آن دسته از باورها، نگرش‌ها و ارزش‌های فرد گفته می‌شود که نشان‌دهنده حساسیت و تعهد فرد به قوانین، اخلاق و عدالت هستند. قوانین مالیاتی نقش مهمی در تنظیم و کنترل جریان‌های مالی دارند. اگر قوانین مالیاتی شفاف، عادلانه و اجرایی نباشند، ممکن است باعث افزایش فرار مالیاتی، پول‌شویی، رشوه‌خواری و سایر اشکال فساد مالی شوند. برای جلوگیری از این مشکلات، لازم است قوانین مالیاتی با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی هر کشور طراحی و اجرا شوند (لی و همکاران، ۲۰۲۱). عوامل سازمانی به آن دسته از عواملی گفته می‌شود که با ساختار، فرهنگ، نظام و روش‌های کاری سازمان‌های مالی در ارتباط هستند و می‌توانند تأثیر مستقیم یا غیرمستقیم بر فساد مالی داشته باشند. همان‌گونه که بررسی‌ها نشان داد، مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده آزادی اقتصادی دارای ۵ مؤلفه (اندازه دولت، قوانین مالی، بازار کار و تجارت، ساختار قانونی امنیت حقوق مالکیت، بازارهای آزاد و پول سالم است). اندازه دولت در این پژوهش شامل؛ درصد رشد تولید ناخالص داخلی، حجم یارانه‌ها، سرمایه‌گذاری دولت، نرخ‌های مالیات بر درآمد و حقوق می‌باشد. اندازه دولت و آزادی اقتصادی به طور مستقیم با یکدیگر مرتبط هستند و حجم و نوع مداخلات دولتی در اقتصاد می‌تواند تأثیر زیادی بر آزادی اقتصادی داشته باشد. اندازه دولت به عنوان نسبت حجم مداخلات دولتی به اقتصاد به طور کلی می‌تواند تأثیر مستقیمی بر آزادی اقتصادی داشته باشد. قوانین مالی، بازار کار و تجارت در این پژوهش شامل؛ میزان مشارکت بانکهای خصوصی و خارجی، محدودیت نرخ سود بانکی، سهم سپرده‌ها در بانکهای خصوصی، محدودیت در قوانین دستمزد و اخراج نیرو، سهم

اشتغال‌زایی دولت می‌باشد. قوانین مالی، بازار کار و تجارت به طور قلیل توجهی بر آزادی اقتصادی تأثیر می‌گذارند. (موسسه فریزر، ۲۰۰۵) ساختار قانونی امنیت حقوق مالکیت ساختار قانونی امنیت حقوق مالکیت و مولفه‌های آن، که شامل استقلال دستگاه قضایی، حمایت از مالکیت معنوی و یکپارچگی دستگاه قضایی است، تأثیر مهمی بر آزادی اقتصادی دارد. بازارهای آزاد در این پژوهش شامل؛ مالیات و تعرفه‌های گمرکی، موانع تجاری قانونی، تفاوت، نرخ ارز رسمی و بازار سیاه، کنترل بازار سرمایه و حجم بخش تجارت، می‌باشد. پول سالم در این پژوهش شامل؛ رشد نقدینگی، آزادی مالکیت ارزهای خارجی، نرخ تورم فعلی، تغییر تورم در پنج سال اخیر می‌باشد.

بر اساس یافته‌ها مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده قوانین و مقررات دارای ۴ مؤلفه (محدودیت‌های کلی در فعالیت‌های بانکی، تنگنای سرمایه، محدودیت سرمایه و قدرت نظارت رسمی است. محدودیت‌های کلی در فعالیت‌های بانکی در این پژوهش شامل؛ دلالی و معامله در اوراق بهادار، فعالیت‌های بیمه‌ای (درگیری بانکها در زمینه پذیره نویسی و فروش بیمه) و فعالیت‌های املاک و مستغلات (سرمایه‌گذاری، توسعه و مدیریت املاک و مستغلات توسط بانک‌ها)، می‌باشد. این محدودیت‌ها به بانک‌ها کمک می‌کنند تا ریسک‌های مالی را مدیریت کرده، اعتماد عمومی را حفظ کنند، و همچنین از سوءاستفاده‌ها و نقض حریم خصوصی مشتریان جلوگیری کنند. علاوه بر این، محدودیت‌ها به منظور جلوگیری از استفاده از فعالیت‌های بانکی برای تأمین منابع غیرقانونی، حفظ استحکام سیستم بانکی و جلوگیری از فروپاشی آن نیز تعیین می‌شوند. در کل، این محدودیت‌ها هدف اصلی خود را در حفظ منافع عمومی، اعتماد عمومی در حوزه بانکی و تنظیم صحیح بازارها و فعالیت‌های مالی دنبال می‌کنند. تنگنای سرمایه در این پژوهش شامل؛ آیا نیازهای سرمایه برخی عناصر ریسک را منعکس می‌کند؟ و آیا نیازهای سرمایه برخی از ضررهای ارزش بازار را از سرمایه قبل از تعیین حداقل کفایت سرمایه کسر می‌کند؟ می‌باشد. تنگنای سرمایه به وضعیتی اشاره دارد که سرمایه یک بانک برای پاسخگویی به نیازهای مالی و ریسک‌های مختلف کافی نباشد. محدودیت سرمایه در این پژوهش شامل؛ آیا ممکن است از بودجه خاصی برای سرمایه‌گذاری اولیه در یک بانک استفاده شود؟ می‌باشد. محدودیت سرمایه می‌تواند تأثیر مهمی بر قوانین و مقررات مالی و بانکی داشته باشد. این تأثیرات شامل الزامات سرمایه‌گذاری اولیه برای بانک‌ها، نیاز به دریافت مجوزهای نظارتی، تأثیر بر سرمایه‌گذاران و سهامداران بانک، و الزامات مالی و بانکی می‌شود. الزامات سرمایه‌گذاری اولیه شامل معیارهایی مانند سرمایه حداقلی مورد نیاز برای تأسیس بانک و نسبت سرمایه به دارایی‌ها می‌باشد. قدرت نظارت رسمی در این پژوهش به مفهوم اینکه آیا مقامات نظارتی اختیار انجام اقدامات خاص برای جلوگیری و اصلاح مشکلات را دارند؟ می‌باشد. قدرت نظارت رسمی به مقامات نظارتی اجازه می‌دهد تا اقدامات خاصی را برای جلوگیری و اصلاح مشکلات و نقائص در قوانین و مقررات انجام دهند. این اقدامات شامل تعیین الزامات دقیق، انجام تفتیش و بازرسی، تحریم‌ها و جریمه‌ها، و همکاری با سایر نهادها می‌شود (تانر و همکاران، ۲۰۲۲).

مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده شفافیت دارای ۶ مؤلفه است. افشای نسبت‌های مالی در این پژوهش شامل؛ اندازه شرکت، نسبت نقدینگی، نسبت‌های سودآوری، سن شرکت، اهرم مالی می‌باشد. افشای نسبت‌های مالی به

معنای افشای اطلاعات مالی و مالیاتی یک سازمان به صورت عمومی است. این اطلاعات شامل جزئیاتی مانند درآمدها، هزینه‌ها، دارایی‌ها، بدهی‌ها و سایر عوامل مالی است. این افشا، تأثیر مهمی بر شفافیت مالی دارد و به سهامداران، سرمایه‌گذاران و عموم جامعه اطلاعات لازم را درباره عملکرد مالی سازمان ارائه می‌دهد. عوامل سازمانی در این پژوهش عوامل سازمانی شامل؛ فرهنگ سازمانی، ساختار سازمانی، پاسخگویی سازمانی، سیستم اطلاعات سازمانی، جو سازمانی، انضباط مالی می‌باشد. عوامل فردی در این پژوهش شامل؛ تخصص حسابرس، سطح تحصیلات کارکنان امور مالی، تجربه کارکنان امور مالی، تعداد کارکنان امور مالی می‌باشد. در این پژوهش قوانین و استانداردها شامل؛ استفاده از استانداردهای حسابداری، استفاده از سیستم گزارشگری مالی، طبقه بندی درآمدها و هزینه‌ها، گزارش‌های دوره‌ای به سهامداران می‌باشد. در این پژوهش نگرش کارکنان شامل؛ مشارکت سازمانی، اعتماد سازمانی، تعهد کارکنان امور مالی، مسئولیت‌پذیری کارکنان می‌باشد. در این پژوهش توانمند سازی کارکنان شامل؛ آموزش کارکنان بخش مالی، به اشتراک گذاشتن اطلاعات سازمانی و دریافت بازخورد عملکرد می‌باشد.

بر اساس نتایج پژوهش، عوامل تشکیل‌دهنده سودآوری دارای ۴، مؤلفه است. در این پژوهش، عوامل کلان اقتصادی شامل؛ سیاست پولی، سیاست مالی، چرخه تجاری می‌باشد. عوامل کلان اقتصادی مانند سیاست پولی، سیاست مالی و چرخه تجاری تأثیر قابل توجهی بر سودآوری دارند. در این پژوهش رفتار مشتریان شامل؛ الگوی واریز و برداشت، تقاضا و رفتار پرداخت وام، ارتباطات شخصی، بانکداری آنلاین می‌باشد. رفتار مشتریان و مولفه‌های آن، از جمله الگوی واریز و برداشت، تقاضا و رفتار پرداخت وام، ارتباطات شخصی و بانکداری آنلاین، تأثیر قابل توجهی بر سودآوری دارند. در این پژوهش ساختار درآمد شامل؛ سود حاصل از وام به مشتریان، نرخ بهره، درآمد بدون بهره از کارمزد، کمیسیون، صرافی و غیره، حاشیه سود خالص که تفاوت بین سود به دست آمده و پرداخت شده است می‌باشد. مدیریت ریسک این پژوهش شامل؛ مدل‌های اعتبارسنجی، استانداردهای تحت‌نظارت وام، ریسک نرخ بهره، ریسک تبادل نرخ ارز خارجی، پیش‌بینی جریان نقدی، برنامه اضطراری تأمین مالی، تدابیر پیشگیری از تقلب می‌باشد.

در آخر می‌توان گفت نتایج حاصل از این پژوهش با یافته‌های پژوهش رامونی-پرازی و رومرو^۱ (۲۰۲۲)، بلتر و همکاران (۲۰۲۲)، آستریو و همکاران (۲۰۲۱)، لی و همکاران (۲۰۲۱)، تانر و همکاران (۲۰۲۲)، کلین^۲ (۲۰۱۹) و قائمی و همکاران، (۱۳۹۹) هماهنگ و هم راستا می‌باشد.

نتایج نشان داد مدل تحقیق از برآزش مطلوبی برخوردار است و خبرگان حوزه این عامل را تأیید کرده‌اند. یافته‌های حاصل از تحقیق حاضر نشان می‌دهد که جهت سودآوری بانک، باید از الگوی پیشنهادی این پژوهش و به ترتیب سطوح مختلف آن عمل نمایند. به همین منظور باید مأموریت‌ها، رسالات و اهداف سازمانی را به طور روشن و شفاف مشخص نمایند و راهبردها و برنامه‌های کلی سازمان و همچنین الگوی روابط بین واحدها را به

---

1 Ramoni-Perazzi & Romero

2 Klein

روشنی تعریف نمایند و حیطه نظارت را در سازمان و مشخص کنند تا کارکنان بتوانند وظایف خود را به درستی اعمال نمایند. الگوی ارائه شده در این تحقیق بدین جهت پیشنهاد می‌شود که در سطح اساتید مطرح دانشگاهی و خبرگان حوزه مالی، اقتصاد و بانکداری، صورت گرفته و با توجه به اینکه این افراد در حوزه مالی، بانکداری نقش بسزایی دارند، می‌توان بر نتایج این تحقیق اعتماد کرد. همچنین مؤلفه‌ها و ابعاد تحقیق علاوه بر نظرات افراد خبره توسط ادبیات تحقیق نیز پشتیبانی می‌شوند که می‌توان بر صحت و دقت این اطلاعات تأکید کرد. همچنین برآزش مدل با تکیه بر اعتباریابی روایی، نشان دهنده اعتبار بالای سازه و روابط منطقی میان شاخص‌ها و ابعاد تحقیق است.

- بر اساس یافته‌های پژوهش، چند پیشنهاد به پژوهشگران آینده مطرح می‌شود:
- استفاده از الگوریتم‌های یادگیری عمیق برای تشخیص فساد در سامانه‌های مالی ایران.
- تحلیل تطبیقی الزامات گزارشگری مالی و شفافیت در بانک‌های ایران و کشورهای منتخب.
- شناسایی راهکارهای اجرایی برای کاهش فساد مالی در سیستم بانکی ایران.

منابع

- امیر حسینی، ز.، توانایی فر، ا.، & اکرم. (۱۳۹۹). شناسایی به موقع زیان‌ها، احتمال توقف پروژه‌های شرکت و سودآوری. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۲(۴۶)، ۲۳۳-۲۵۸.
- انگجی، امیر رضا. (۱۴۰۱). نقش و اهمیت بازار سرمایه در توسعه اقتصادی. روزنامه دنیای اقتصاد. بازیابی شده از <https://www.magiran.com/article/4329324>
- جلالی نظری، حیدرزاده و سعیدنیا. (۱۴۰۲). بانکداری نوین مشتری مدار: رویکردها، چالش‌ها و الگوها. دانش سرمایه‌گذاری، ۱۲(۴۶)، ۵۸۳-۶۱۲.
- ذالبدگی دارستانی، حسام (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر ثبات در شبکه بانکی ایران. فصلنامه پژوهش‌های پولی-بانکی، دوره ۷، شماره ۲، ص ۳۰۷-۳۲۷.
- رجائی باغ سیائی و صفائی ایلخچی. (۱۴۰۰). تأثیر متغیرهای کلان اقتصادی و صکوک بر سودآوری بانک‌های ایران. دوفصلنامه جستارهای اقتصادی ایران با رویکرد اقتصاد اسلامی، ۱۸(۳۶)، ۱۰۹-۱۲۵.
- رحمانی، محمد پورزند و کرامتی. (۱۴۰۲). تبیین اثرات زیان پرداخت وام و هزینه سپرده بر رشد سودآوری بانک. دانش سرمایه‌گذاری، ۱۲(۴۸)، ۳۱۱-۳۲۸.
- زارع، محمدرضا. (۱۴۰۳). بررسی شاخص‌های مؤثر بر سودآوری سیستم‌های بانکی ایران. پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، ۹۰(۱۰)، ۴۵۱-۴۶۶.
- فرمان آرا، وحید؛ کمیجانی، اکبر، فرزین وش، اسدالله و غفاری. فرهاد (۱۳۹۸). نقش بازار سرمایه در تامین مالی و رشد اقتصادی (مطالعه موردی ایران و منتخبی از کشورهای در حال توسعه). فصلنامه اقتصاد مالی، سال ۱۳، شماره ۴۷، ص ۱۹-۲۷.
- فلاحی، اکرم؛ آسایش، حمید؛ طغیانی، مهدی؛ زاهد قروی، مهدی (۱۴۰۱). سازوکار اثرگذاری جهش نرخ ارز و بحران مالی جهانی بر ثبات مالی سیستم بانکداری دولتی با بهره‌گیری از مدل گیرتون و روپر. نظریه‌های کاربردی اقتصاد، دوره ۱، شماره ۱، ص ۲۰۷-۲۳۸.
- قائمی اصل، مهدی و والئی، فیروز (۱۳۹۹). بررسی تأثیر فساد اداری بر سلامت مالی در نظام بانکی ایران. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، دوره ۲۰، شماره ۲، ص ۱۷۷-۲۱۲.

کاوپانی، تلیکانی. (۱۴۰۱). تأثیر سودآوری و ثبات بخش بانکی بر رشد اقتصادی ایران. *مطالعات مالی و بانکداری اسلامی*, ۲۱(۸), ۵۶-۳۷.

لکی و باقری پرمهر، شعله. (۱۴۰۲). بررسی نقش تحریم‌های اقتصادی بر تعامل شاخص سلامت بانکی و سودآوری بانک‌ها. *فصل‌نامه مطالعاتی در مدیریت بانکی و بانکداری اسلامی*, ۹(بهار), ۱۰۱-۱۲۴.

مسیبی بهروز، ع. حاجی حسنی، ف. & فرزانه. (۱۴۰۰). پیاده‌سازی نظام یارانه مستقیم و شاخص‌های سودآوری در چارچوب نظریه اقتصاد سیاسی. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*, ۱۳(۵۱), ۲۱۵-۲۴۰.

ملانظری، نوری‌فرد، یداله، قشقایی‌عبدی، & شقایق. (۱۳۹۴). اثرات متفاوت اندازه شرکت و نوع صنعت بر سودآوری. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*, ۱۶(۴), ۱۵۷-۱۸۴.

- Aburime, T. U. (2009). Impact of corruption on bank profitability in Nigeria. *Euro Economica*, 23(2), 50-57.
- Adam, B. M., Sarpong-Kumankoma, E., & Fiador, V. (2023). Economic freedom, corruption and bank stability: evidence from sub-Saharan Africa. *Journal of Financial Crime*.
- Aisen, A. & Veiga, F. (2011). How Does Political Instability Affect Economic Growth? IMF Working Paper, 11(12), 1-28.
- Albulescu, C.T. (2015). Banks Profitability and Financial Soundness Indicators: A Macro- Level Investigation in Emerging Countries. *Procedia Economics and Finance*, 23, 203 - 209.
- Asteriou, D, Pilbeam, k, and Tomuleasa (2021). The impact of corruption, economic freedom, regulation and transparency on bank profitability and bank stability; Evidence from the Eurozone area. For the period 2005-2018.
- Athanasoglou, P. P., Brissimis, S. N., & Delis, M. D. (2008). Bank specific, industry specific and macroeconomic determinants of bank profitability. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 18 (2), 121–136.
- Bermepe, T., Kalyvas, A & Nguyen, T. C. (2018). Does institutional quality condition the effect of bank regulations and supervision on bank stability? Evidence from emerging and developing economies. *International Review of Financial Analysis*, doi:10.1016/j.irfa.2018.06.002.
- Blatter, M., & Fuster, A. (2022). Scale effects on efficiency and profitability in the Swiss banking sector. *Swiss journal of economics and statistics*.
- Bougatef, K. (2015). The impact of corruption on the soundness of Islamic banks. *Borsa Istanbul Review*, 15(4), 238-295.
- Bougatef, K. (2017). Determinants of bank profitability in Tunisia: Does corruption matter? *Journal of Money Laundering Control*, 20(1), 70-78.
- Carvalho, O., & Pagliacci, C. (2016). Macroeconomic shocks, bank stability and the housing market in Venezuela, *Emerging Markets Review*, 174–196.
- Deris, T. (2021). What explains the low profitability of Chinese banks? *Journal of Banking & Finance*, 33 (11), 2080-92.
- Dietrich, A., & Wanzenried, G. (2011). Determinants of bank profitability before and during the crisis: evidence from Switzerland. *J. Int. Financ Mark. Inst. Money*, 21 (3), 307- 327.
- Elekdag, S., Malik, S., & Mitra, S. (2020). Breaking the Bank? A Probabilistic Assessment of Euro Area Bank Profitability. *Journal of banking & finance*. 6 (17): 123-142.
- Gropp, R., Mosk, T., Ongena, S., Simac, I., & Wix, C. (2024). Supranational rules, national discretion: increasing versus inflating regulatory bank capital? *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 59(2), 830-862.

- Hantingtone, H. (2014) Corruption and foreign direct investment. Evidence from Central and Eastern European States. *CES Working Papers*, 5(3), 311- 322.
- Haris, M., Tan, Y., Malik, A., & Ain, Q. U. (2020). A study on the impact of capitalization on the profitability of banks in emerging markets: A case of Pakistan. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(9), 217.
- Heffernan, S. A., & Fu, X. (2008).The effects of reform on China's bank structure and performance. *Journal of Banking and Finance*, 33, 39-52.
- Hung Son, T., Dat, N. T., Liem. N. T. (2022). Concentration, capital, and bank stability in emerging and developing countries. *Borsa istanbul Review*, <https://doi.org/10.1016/j.bir.2022.08.012>.
- Jalilian, H., Kirkpatrick, C., & Parker, D. (2007). The impact of regulation on economic growth in developing countries: a cross-country analysis. *World Dev.* 35, 87–103.
- Klein, P. O., & Weill, L. (2019). Bank Profitability and Economic Growth, EM Strasbourg Business School, University of Strasbourg, *Journal of Monetary Economics*, 1(31), 47-67.
- Le, T. D., & Ngo, T. (2020). The determinants of bank profitability: A cross-country analysis. *Central Bank Review*, 20(2), 65-73.
- Li, X., Feng, H., Zhao, S., & Carter, D. A. (2021). The effect of revenue diversification on bank profitability and risk during the COVID-19 pandemic. *Finance research letters*.
- Nicoletti, A., & Zhu, C. (2023). Economic Consequences of Transparency Regulation: Evidence from Bank Mortgage Lending. *Journal of Accounting Research*, 61(5), 1827-1871.
- Ozili, P. K., & Ndah, H. (2024). Impact of financial development on bank profitability. *Journal of Economic and Administrative Sciences*, 40(2), 238-262.
- Ramoni-Perazzi, J., & Romero, H. (2022). Exchange rate volatility, corruption, and economic growth. *Heliyon*.
- Sinha,P., Sharma,S.,& Ghosh,S.(2014). An analysis of competition in the Indian Banking Sector in dynamic panel framework.
- Tanner, C., Linder, S., & Sohn, M. (2022). Does moral commitment predict resistance to corruption? Experimental evidence from a bribery game. *PloS one*.
- Úbeda, F., Mendez, A., & Forcadell, F. J. (2023). The sustainable practices of multinational banks as drivers of financial inclusion in developing countries. *Finance Research Letters*, 51, 103278.
- Yuan, T. T., Gu, X., Yuan, Y., Lu, J., & Ni, B. (2022). Research on the impact of bank competition on stability Empirical evidence from 4631 banks in US. (<http://creativecommons.org/licenses/bync-nd/4.0/>).

Providing an explanation of the relationship between economic components, laws and transparency with banks' profitability

Azim Zare¹, Mir Faiz Fallah Shams², Gholamreza Zamardian³

---

¹ Department of Accounting, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (corresponding author). azimza63@yahoo.com

² Department of Accounting, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. fallahshams@gmail.com

³ Department of Financial Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. gh.zomorodian@gmail.com

Abstract

The purpose of this research was to explain the relationship between economic components, laws and transparency with banks' profitability. This article was applied in terms of purpose, exploratory in terms of mixed data type, and descriptive-survey in terms of nature. In the qualitative part, the studied population was the theoretical foundations and relevant domestic and foreign backgrounds, academic experts and experts in banking affairs, and in the quantitative part, university professors and bank managers of Iran. 210 people were selected in the qualitative part and content analysis, using the principle of saturation and targeted sampling, and in the quantitative part, using the calculation of the sample size in structural equations and random cluster sampling. To collect data in the qualitative part, library documents and semi-structured interviews were used, and in the quantitative part, a 98-item researcher-made questionnaire was used. In order to analyze the data, thematic analysis was used in the qualitative part and descriptive and inferential statistics (Pearson correlation, sample t-test and structural equation modeling) were used in the quantitative part. The results showed that economic components have a significant effect on banks' profitability.

Keywords: profitability, economic components, transparency